

Oponentský posudek na dizertační práci JUDr. Anny Richterové, na téma
Zahraniční bojovníci a výzvy spojené s jejich trestně právním postihem

Autorka si pro svou dizertační práci zvolila vysoce aktuální a v dnešní době i relevantní téma. Jedná se však o téma, které je náročné na odborné zpracování, neboť je to téma v podstatě interdisciplinární. Kromě mezinárodního práva, má přesah do psychologie, sociologie, mezinárodní bezpečnosti a politiky. Problematika zahraničních bojovníků se neustále vyvíjí a neexistuje rozsáhlý soubor odborných publikací, ze kterých by autorka mohla čerpat. Na mezinárodní úrovni je tato problematika pouze částečně odborně zpracovaná. Na vnitrostátní úrovni téma původně představovalo velmi okrajovou záležitost. S rostoucím počtem občanů ČR účastnících se anebo majících zájem účastnit se ozbrojeného konfliktu na Ukrajině či v Sýrii se toto téma dostává postupně do popředí i v ČR. Komplexní odborné zpracování této problematiky však v ČR chybí. Je proto potěšující, že si autorka pro svou dizertační práci vybrala právě toto neotřelé téma.

1. Formální stránka práce a využité zdroje:

Práce je po formální stránce rozdělena do šesti (6) částí. První část se zaměřila na samotné definiční vymezení pojmu zahraniční bojovník a zároveň podala krátký přehled historického vývoje zapojení dobrovolníků do ozbrojených konfliktů. Druhá část podává přehled o právní úpravě zahraničních teroristických bojovníků, a to jak na mezinárodní (OSN), tak na regionální úrovni (EU, Rada Evropy). Vzhledem k časté spojitosti s terorismem se v této části autorka věnovala i ozřejmění definice terorismu. Ve třetí části se autorka zaměřila na téma vztahu lidských práv a boje proti terorismu. Ve čtvrté části autorka rozebírá, jaký je možný právní status zahraničních bojovníků v mezinárodním humanitárním právu (MHP), dotýká se oblasti vztahu MHP a terorismu a dále související oblasti mezinárodního trestního práva ve smyslu individuální trestní odpovědnosti zahraničních bojovníků. Části pátá a šestá se zaměřují na judikaturu národních soudů ve vztahu k zahraničním bojovníkům, kteří se zúčastnili ozbrojeného konfliktu v Sýrii, Iráku a Ukrajině. Vzhledem k nedávnému odsouzení občanů ČR (J. Silovský a E. Eštu) se tyto části věnují i legislativním a praktickým otázkám týkajících se trestněprávního postihu zahraničních bojovníků podle právního řádu České republiky.

Při zpracování práce autorka velmi dobře pracovala se zdroji, a vzhledem k rozsahu problematiky zasahujících do různých odvětví mezinárodního práva tak využila značný soubor primárních (mezinárodní úmluvy, rozsudky mezinárodních a národních soudů, rezoluce OSN, akty EU a Rady Evropy) i sekundárních pramenů práva (monografie, odborné články). Jedinou výtku, kterou v tomto ohledu lze vznést, je užívání wikipedie jako autoritativního zdroje (citace č. 46, 54, 83, 91 atd.). Poměrně široce zvolené téma, které se věnuje jak problematice MHP, tak mezinárodnímu terorismu,

mezinárodnímu právu lidských práv, ale i národním legislativám z hlediska trestně právního postihu zahraničních bojovníků v zemi jejich návratu, tak působí komplexním dojmem a je zde vidět snaha autorky poskytnout ucelený pohled na tuto komplikovanou problematiku.

2. Cíle práce a metodologické aspekty:

V pěkném a dobře strukturovaném úvodu práce autorka vymezila ambiciózní cíl, kterým je „*snaha o komplexní zmapování a vyjasnění otázky, kdo jsou zahraniční bojovníci, jaké je jejich postavení v rámci mezinárodního práva a jaké jsou možnosti jejich případného trestně právního postihu*“ (str. 9). Právě snaha naplnit tento cíl však možná způsobila, že k některým částem bylo přistoupeno široce. Odborná ne-ukotvenost fenoménu zahraničních bojovníků v mezinárodním, ale i vnitrostátním právu zároveň přináší řadu otázek, na které neexistuje jednoznačná odpověď. Doktorandka si však s touto výzvou velmi dobře poradila a na řadě míst vhodně reaguje vlastními komentáři a zamýšlí se nad možnostmi případné právní úpravy. Autorka uvádí, že při zpracování tématu vycházela z analyticko-deskriptivní metodologie (str. 11), z některých částí se však zdá, že na úkor analytické práce spíše převládla metodologie deskriptivní. Autorka dále uvádí, že u rozboru praxe soudních orgánů použila metodologii komparativní (str. 11). Tato metodologie je velmi dobře aplikována a jednotlivé případy jsou navíc doplněny o vlastní kritické zhodnocení přístupu daného soudu.

3. Obsahová stránka práce:

V první části doktorandka poskytuje přehled definičního vymezení obecného pojmu zahraniční bojovník na pozadí jeho zevrubného historického vývoje. Tato část poskytuje zajímavý vhled do proměny přístupu k osobám dobrovolně odcházejícím účastnit se ozbrojených konfliktů v zahraničí. V druhé části práce se autorka zaměřila na právní úpravu zahraničních teroristických bojovníků, tedy užšího pojmu zavedeného rezolucí RB OSN č. 2178. Přičemž tato rezoluce nejenže aktuálně představuje jediný regulační rámec tohoto fenoménu, ale zároveň jej výhradně spojila s terorismem. I když se dnes pojmy zahraničních bojovníků a zahraniční teroristický bojovník nepřesně užívají zaměnitelně, je zřejmé, že se jedná o odlišné koncepty. Tyto koncepty lze pojmovat a klasifikovat z různých úhlů pohledu, a proto by se vztah těchto konceptů dal pojmovat systematictěji. Přínosem práce by například mohl být vzájemný rozbor jednotlivých definic, jejich jednotlivých a rozdílných znaků. Na druhou stranu je zřejmé, že právě výše zmíněná pojmová ne-ukotvenost těchto pojmů v mezinárodním právu, ale i ve vnitrostátních právních řádech může ve snaze o komplexní mapování této problematiky činit určité obtíže. První část práce dále obsahuje některé pasáže, které se zdají jako nadbytečné a odvádějící pozornost od stanoveného cíle práce (např. historie první války v Čečensku str. 39-40, vývoj války v Afghánistánu a Iráku str. 40-43 apod.).

V části třetí se autorka velmi pěkně, avšak trochu zeširoka věnuje problematice ochrany lidských práv v rámci boje proti terorismu. I přes výstižný a správný popis lidských práv a boje proti terorismu, v této části převládá spíše metoda deskriptivní. Na str. 74 obecně uvádí, že „není pochyb, že terorismus ohrožuje lidská práva“ a že „boj proti terorismu nelze vést cestou porušování lidských práv“. Z následujícího výčtu a zevrubného popisu základních lidských práv (právo na život, zákaz mučení), kromě obavy, že by jejich porušování mohlo dopadnout na zahraniční bojovníky (str. 83), není zřejmá přímá souvislost, propojení či dopady na fenomén zahraničních bojovníků. Například jakou souvislost má politika targeted killing (str. 77) se zahraničními bojovníky? Byl snad Abu Zubaydah (viz str. 78 -83), na jehož případu jsou popsány (mučící) praktiky spojené s vězněním osob podezřelých z terorismu, zahraničním bojovníkem? Jak sama autorka v úvodu své práce správně uvádí, ne každý zahraniční bojovník je totiž automaticky terorista. V druhé polovině této části je tento nedostatek zhojen. Autorka výstižně ilustruje, že fenomén zahraničních bojovníků má značný dopad do sféry lidských práv relativní povahy (např. svoboda projevu - viz případ *Context* str. 90 a str. 132-136, či zákaz svévolného zbavení státního občanství - viz případ *Shaminy Begum* nedávno řešený soudy ve Velké Británii str. 91-96). Právě tyto komplikovaně řešené případy dokládají hloubku problémů, se kterými se Evropa potýká v souvislosti se zahraničními bojovníky.

Čtvrtá část práce se věnuje statusu zahraničních bojovníků v ozbrojeném konfliktu. Tato část obsahuje pěkný rozbor typů ozbrojených konfliktů a shrnuje možný status zahraničního bojovníka podle MHP. I když tato část obsahuje krátký přehled zločinů podle mezinárodního práva, resp. jejich definiční vymezení, mohla by ze své podstaty více rozkrýt rozsah možné kriminalizace působení zahraničních bojovníků v ozbrojeném konfliktu. Zejména by měla ozřejmit, která nejtypičtější jednání/aktivity zahraničních bojovníků jsou a která nejsou trestná (např. úmysl vycestovat, cesta, působení na místě – jeho forma, návrat zpět apod.). Není těžké si představit, že osoba, která se přidá na stranu ISIS a aktivně bojuje, je trestněprávně odpovědná a že může spáchat válečný zločin. Ale co jiné osoby, které jim pomáhají a přímo se neúčastní boje? Například „jen“ zajišťují jejich podporu (finanční, morální, materiální - vaří, odbornou - vedou výcvik, připravují vojenskou techniku apod.). A co dále jejich rodiny a manželky, mají nějakou odpovědnost? Jsou to váleční zločinci nebo teroristé, anebo oboje? V této části by se totiž naplno mohla projevit komplexnost a variabilita fenoménu zahraničních bojovníků, prolínání jednotlivých odvětví mezinárodního práva a terorismu, samotný vztah mezinárodního a vnitrostátního práva.

Pátá a šestá část práce jsou věnovány otázce možného trestního postihu zahraničních bojovníků za jejich účast v ozbrojeném konfliktu v Sýrii, Iráku a Ukrajině. Díky řadě praktických případů, respektive pohledu na judikaturu národních soudních orgánů na působení zahraničních bojovníků ve vybraných konfliktech, tyto části představují praktické naplnění cíle práce. Jedná se přehledně

zpracované a velmi dobře okomentované případy, které činí tyto dvě části nejzajímavějším a nejpřínosnějším čtením (např. případ Hassana F. řešený Maďarskem či případ Erika Eštu řešený ČR).

Závěry a otázky k zodpovězení při obhajobě:

Předložená práce představuje velmi kvalitně zpracovaný odborný počín. Diplomantka používá pěkný stylistický jazyk. Pozitivem je, že na řadě míst se autorka zároveň zamýšlí nad vhodností stávající právní úpravy zahraničních teroristických bojovníků, a to jak na mezinárodní úrovni, tak na národní úrovni. Doktorandka tak prokázala velmi dobrou orientaci v komplikované problematice. Stylem zpracování osvědčila schopnost vědecké práce, kdy použité zdroje dokázala analyticky zpracovat a kriticky zhodnotit. Jednoznačným přínosem práce je i autorčin osobní vhlad do problematiky trestního stíhání osob odpovědných za spáchání zločinů podle mezinárodního práva, založený na profesní zkušenosti z ČR i zahraničí. Vzhledem k tomu, že v ČR se stále jedná o téma nové a z právního hlediska velmi málo odborně zpracované, může práce mít odborný přínos i pro širší veřejnost. Předložená dizertační práce splňuje vědecké i metodologické požadavky kladené na práce tohoto typu na Právnické fakultě UK. Dizertační práci **doporučuji** k ústní obhajobě, během níž by se doktorandka měla, vedle otázek uvedených výše v posudku, vyjádřit k následujícím dotazům:

- Autorka uvádí, že postavení zahraničních bojovníků na Ukrajině z pohledu mezinárodního práva může být v určitém směru komplikovanější než v konfliktech typu Sýrie a Irák (str. 48). Proč tomu tak je?
- Autorka často kritizuje mezinárodním společenstvím nastavený trend automatického spojování zahraničních bojovníků s terorismem (vč. ČR). Jaké řešení by navrhla?

V Praze dne 14. srpna 2020

JUDr. Petra Ditrichová, Ph.D.